

UDK 37.01(049.3)

Primljeno: 25. 02. 2025.

Stručni rad
Professional paper

Alma Malkić

OD IZGRADNJE TEMELJNOG PEDAGOGIJSKOG POJMOVNOG APARATA KA ISTINSKOJ PEDAGOŠKOJ PRAKSI

**(Edina Nikšić Rehibić, Zvonimir Komar, *Prolegomena za
temeljno pojmovlje opće pedagogije*, Filozofski fakultet
Univerziteta u Sarajevu i Filozofski fakultet Sveučilišta
u Zagrebu, Sarajevo / Zagreb, 2024)**

Knjiga *Prolegomena za temeljno pojmovlje opće pedagogije* Edine Nikšić Rehibić i Zvonimira Komara objavljena je 2024. godine u izdanju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Identifikujući problem udaljavanja pedagoške znanstvene zajednice od osnovnih i izvornih pojmova i karakterišući tu pojavu štetnom kako za poziciju pedagogije kao znanosti, tako i za pedagošku praksu, autori ovom knjigom nastoje izdvojiti i odrediti temeljne pojmove pedagoškog kategorijalnog aparata. Pritom, za polazište uzimaju pojmove koji su najdirektnije vezani za čovjeka, njegovu prirodu i postojanje. Sadržaj knjige karakteriše autentičan pristup temi, ali i konzistentnost u pisanju. Svi dijelovi knjige ukazuju na neraskidivu vezu među analiziranim pojmovima, što je značajan doprinos jasnijem razumijevanju uloge svakog pojedinačno opisanog pojma u okviru cjelovitog pedagoškog aparata.

Knjiga sadrži 278 stranica, a njenu strukturu čini devet cjelina koje proizlaze jedna iz druge, međusobno se preplićući i dopunjavajući. U prvom dijelu *Problem utemeljivanja pedagoškog pojmovnog sistema* autori konstatuju odsustvo eksplicitnog postavljanja pitanja o osnovnim pedagoškim pojmovima u današnjem

pedagoškom diskursu i artikulišu dva pretpitanja na koja, u tom smislu, primarno treba odgovoriti. Prvo se odnosi na *svrhu bavljenja specifično pedagoškim pojmovima*, a drugo pretpitanje je *šta se misli pod osnovnim pedagoškim pojmovima i zašto su oni važni?* U kontekstu odgovora na navedena pretpitanja ističe se da je preduvjet za bavljenje pedagoškom teorijom, pedagoškim istraživanjima i pedagoškom praksom odgovoriti na pitanje *šta ono pedagoško čini pedagoškim?* U skladu s tim, a uvažavajući ontološki, dijalektičko-semantički i pedagoško-teorijski kriterij, autori izvode ključne pojmove pedagoškog kategorijalnog aparata, i to: *odgajnik/odgajatelj (čovjek u pedagogiji), odgojivost/obrazovljivost, odgoj i obrazovanje, pedagoški odnos, pedagoški takt i odgojna nastava*.

U drugom dijelu *Načini pojavljivanja čovjeka kroz pedagošku perspektivu* autori se usmjeravaju na određenje pojma *čovjek*. Polaze od ideje čovjeka u općem smislu, naglašavajući slobodu kao “ono po čemu čovjek i jeste čovjek”. Ističu poimanje ideje (čovjekove) slobode u filozofijskoj tradiciji, a potom kroz definiranje pojmova *odgajnik i odgajatelj* u fokus stavljaju pedagoško određenje čovjeka. Dalje, autori se usmjeravaju na pojam *odgojivost/obrazovljivost*, koja se, kako navode, ne može posmatrati samo kao prirodna datost, nego mnogo šire. Tako je treća cjelina *Odgojivost/obrazovljivost kao uspostavljanje mogućnosti pedagoškog bivanja* koncipirana iz više odjeljaka u kojima se pedagoška kategorija *odgojivost/obrazovljivost* određuje kao obilježje čovjeka, zatim se posmatra u svjetlu samoaktivnosti odgajnika, odnosno njegove mogućnosti da se transformira u interakciji sa svijetom, a u konačnici se tretira i kao samoodređivanje u obrazovanju ili samoobrazovanje.

Četvrti dio *Odgoj/obrazovanje i problem odredbenog momenta pedagoškog bivanja* čine dva odjeljka. U prvom odjeljku autori težište stavljaju na određenje pojmova *odgoj i obrazovanje*, dok se u drugom odjeljku fokusiraju na fenomen *slobode*, razumijevajući je kao uvjet obrazovanja, s jedne, i kao svrhu obrazovanja, s druge strane. Pristup određenju pojmova *odgoj i obrazovanje*, te formulisanje njihovog cilja, ukazuje na dosljednost autora u insistiranju na tome da pedagoška perspektiva, kako navode, “svoje polazište pronalazi u ideji čovjeka”. Slijedom toga, u nastavku sadržaja se akcentira sloboda kao princip odgojnog djelovanja, čiji sastavni dio je odgovornost koja proizilazi iz autonomnog uma subjekta, a ne iz heteronomnih pravila.

Ukazujući na činjenicu da je čovjek relacijsko biće, koje nije moguće posmatrati izvan odnosa sa drugim ljudima, autori, dalje, interes usmjeravaju na pedagoški

odnos, koji se tretira kroz cjelinu *Pedagoški odnos kao praktično-povijesna struktura za razvoj slojevite pedagoške dijalektike*. Ova cjelina koncipirana je od pet odjeljaka kroz koje se definira pojam pedagoški odnos, daje se uvid u obilježja pedagoškog odnosa s naglaskom na njegov antinomijski karakter, te se ukazuje na važnost podržavajuće komunikacije u pedagoškom odnosu kojeg autori, u konačnici, karakterišu kao temelj razvijanja relacijskog umijeća odgajatelja.

Pedagoški takt kao bit pedagoške prakse je naslov šeste cjelina u kojoj se, pored određenja pojma *pedagoški takt*, nudi uvid u koncept pedagoškog takta prema Jakubu Muthu i koncept pedagoškog takta prema Maxu van Manenu. Središte sadržaja navedene cjeline čini dio koji se tiče intuitivnosti u pedagoškom taktu, te novijih pristupa njegovom izučavanju. Na ovaj sadržaj prirodno se nadovezuje cjelina *Odgojna nastava kao realizacija pedagogije* u čijim okvirima su se autori posvetili odgojnoj nastavi kao teorijskom konstrukt, a potom i određenju njenih elemenata, i to: *Regierung der Kinder (upravljanje djecom)*, *Unterricht (nastava)*, *“Interes” u odgojnoj nastavi*, *Zucht (Pedagoško vođenje/savjetovanje)*. Nudeći jezgrovit uvid u određenja navedenih elemenata, autori doprinose potpunijem razumijevanju pojma odgojna nastava, i to posredstvom razumijevanja oblika prakse koji se u njoj razvija, a baza su mu pedagojski principi obrazovljivosti i obrazovanja.

Osmi dio *Pedagojski pojmovi iz orijentalno-islamske filozofijske perspektive* satkan je od sistematičnog pregleda stajališta istaknutih islamskih mislilaca o odgoju i obrazovanju, te uvida u orijentalno-islamsku perspektivu čovjeka i njegovog pedagojskog potencijala. Ovaj dio knjige je posebno oplemenjen sadržajem koji omogućava uvid u ključne pojmove kategorijalnog pedagojskog aparata iz orijentalno-islamske perspektive. To su pojmovi: *adab/edeb* (paideia), *ta'dib* (odgoj i obrazovanje), *tarbiya* (odgoj), *ta'lim* (obrazovanje), *'ilm* (znanje), *al-'alaqa al-tarbawiya / El-alaka et-terbevija* (pedagoški odnos).

U posljednjem dijelu knjige *Čemu opća pedagogija* autori otvaraju niz pitanja koja se tiču statusa opće pedagogije u kontekstu pedagojske znanosti. Ta pitanja, kao i nastojanja autora da na njih odgovore, koncipirana su kroz četiri sljedeća odjeljka: *Fundiranje opće pedagogije kao načina pedagojskog mišljenja i djelovanja*, *Funkcija opće pedagogije u sistematskoj pedagogiji*, *Zašto opće-pedagojske kategorije ili – koji je odnos općepedagojskih kategorija i opće pedagogije?* i *Istinski opći karakter opće pedagogije?*

Shodno svemu navedenom, knjiga *Prolegomena za temeljno pojmovlje opće pedagogije* može se okarakterisati kao značajno štivo za sve one čija su interesovanja usmjerena na proučavanje i istraživanje pedagojske teorije i prakse. Od posebnog

značaja knjiga može biti studentima pedagogije, kao i studentima koji se obrazuju za nastavnički poziv. Također, uzimajući u obzir da iz jasnog određenja šta jeste pedagojsko u pedagogiji, proizilazi i razumijevanje onoga što je ispravno u pedagoškoj praksi, te imajući u vidu da se u knjizi na najtankoćutniji način opisuju elementi procesa učenja i poučavanja prilagođenog ljudskoj prirodi, autori su, pored ostalog, ovom knjigom implicitno ponudili mnoštvo “naputaka” za odgojno djelovanje u praksi, što može biti korisno za pedagoge i nastavnike, ali i za roditelje.

Adresa autorice

Author's address

Alma Malkić Aličković

Univerzitet u Tuzli

Filozofski fakultet

alma.malkic@untz.ba